

MÚLT, JELEN, JÖVŐ

**Lenyomat
Vigh Szabolcs teológus publikált előadásairól**

**Harmadik út „hitvallók és ügynökök” között
Egy „szürke egér” lavírozása a kommunista diktatúrában
Egyházforum, Budapest, 2009/5-6**

**Családtervezés és egyházi normák
Egyházforum, Budapest, 2009/3**

Barátaimnak 75 éves születésnapom alkalmából

Hollandia, 2009. november 19.

„Hitvallók és ügynökök” – ez a címe Petényi Katalin és Kabai Barna filmjének, amely az idén tavasszal került bemutatásra az Uránia Filmszínházban, majd ezt követően a televízióban. A dokumentumfilm drámai sorsokon keresztül mutatja be a kommunista hatalom egyházüldözését Magyarországon. Fölfedi, hogyan működött az egyházon belüli besúgó gépezet, hogyan vált „ügynökké” sok hívő, pap és püspök, de emléket állít a „hitvallóknak” is, azoknak, akik a hűség erejével szálltak szembe a gonosszal. Legtöbben azonban nem voltak sem hitvallók, sem ügynökök, hanem „szürke egérként” lavíroztak. Alább egy ilyen „szürke egér” személyes visszaemlékezését közöljük. (A szerk.)

Harmadik út „hitvallók és ügynökök” között

Egy „szürke egér” lavírozása a kommunista diktatúrában

1956-ot a Kádár-korszak követte. Az '56-os hősök és áldozatok állnak az egyik oldalon, a hóhérok és árulók pedig a másikon. A két kis csoport között számszerűleg a legtöbbnek voltak a túlélők. Nagyon sokan próbálták magukat felszínen tartani anélkül, hogy behódoltak volna. Mindenki sajátos, egyéni módon igyekezett a kommunizmust túlélni, ki több, ki kevesebb szerencsével és sikerrel. Közéjük tartoztam én is.

1976-ig Magyarországon éltem, és szürke kis egérként egy voltam a sok millió lavírozó magyar sorstársam közül. Az ilyenek akkor sem voltak túl érdekesek, és ma sem azok. Ezzel a visszaemlékezéssel fel szeretném hívni a figyelmet arra a sokmillió „szürke” magyar kisemberre, akik nem feltűnő hősök, szörnyeteg hóhérok vagy összeroppant árulók voltak, hanem akik próbáltak és akartak túlélni. Akik negyvenévi elnyomás után megérték a – ha nem is paradicsomi, de mégis valós – szabadság felvirradását. Ezeknek a szürkéknek a „harmadik” útját szeretném az alábbiakban saját emlékeim felidézésével érzékelhetővé tenni. Felhasználom ehhez az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárából (ÁBTL) kikért rám vonatkozó anyagot (összesen 350 oldal). Egyben ajánlom az olvasónak *Tabajdi-Ungváry: Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy (2008)* című több, mint négyszáz oldalas művét, amely nyolcvan oldalon keresztül foglalkozik a belügyi hatóságok egyházzal kapcsolatos tevékenységével.

1956. őszén a budapesti Központi Szemináriumban negyedéves bentlakó teológus voltam, utána pedig katolikus papként működtem egészen 1976-ig, amikor is Hollandiába emigráltam. Életmenetemet az a ma már ismert gondosság határozta meg, amivel a Belügyminisztérium

(BM) és Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) tartott szemmel, illetve akadályozta újból és újból az egyház megújítása érdekében tett próbálkozásaimat és kezdeményezéseimet.

Az ÁEH székháza 1956 után

Részvétel a forradalomban, letartóztatás és szabadulás

Legjelentősebb 56-os tevékenységem az ÁEH-ban őrzött titkos iratok megszerzésének megszervezésében és lebonyolításában vállalt kezdeményező részvételem volt, amit Mindszenty bíborosnak az akkori kormánytól elnyert meghatalmazása birtokában november 3-án hajtottunk végre. Mindezt a Vigília 2008. januári, valamint az Új Ember 2008. október 26. számában megjelent cikkeimben, valamint a Lénárd Ödön alapítvány „Magyar Katolikus Egyház 1956” című évkönyvében (2007) megjelent tanulmányomban (*Az Állami Egyházügyi Hivatal elfoglalása 1956. november 3-án*) részletesen leírtam.

A „Hívő” fedőnevű ügynök (aki a Központi Szeminárium rektorhelyettese volt) 1957. május 3. jelentése (ÁBTL-3.1.5.-O-9969) alapján tartóztattak le június 17-én. A Gyorskocsi utcai politikai vizsgálati börtönbe vittek, ahol szerencsémre egy cellába zártak egy a rákosista 50-es évek idején már börtönt viselt újságíróval. Tépelődésemre, hogy mit tegyek, ha társaimról faggatnak, azt tanácsolta, hogy mindent tagadjak. Akármit vallasz, mindent ellened fognak felhasználni, mondta. Hallgattam rá, és ez valóban nagyon is előnyömre szolgált. Amikor egyik társammal szembesítettek, ő bevallotta, hogy együtt voltunk az ÁEH épületében, én viszont letagadtam. Akárhogy is kiabált a nyomozó, a szembesítés eredménytelen maradt. Az sem került a vádiratba, hogy egy másik társam – nyilván tájékozatlanságból – bevallotta: ’57 februárjában megmutattam neki az ún. „Péter levél” nevű brosúrát, melyben az ún. „ellenforradalmi” események naplószerűen le voltak írva (ÁBTL-V-142296). Persze ezt is letagadtam, és kitartottam amellett, hogy társam rosszul emlékezik. Ez a tagadás annyiban vált előnyömre, hogy november 4. utáni cselekmények nem súlyosbíthatták helyzetemet.

A népbírósi kihallgatásom előtti napon, december 10-én, a Markó utcai fogházban váratlanul két BM nyomozóhoz vezettek le. Mire számítok, kérdezték? Fel fognak menteni – mondtam – mert a törvényes kormány jóváhagyásával hajtottam végre Mindszenty utasítását. Majd felébredek naivságomból, válaszolták, mert négy évre bevágnak a szegedi Csillag börtönbe. (Ez tényleg nem tűnt lehetetlennek, hiszen negyedrendű vádlott voltam a 17 közül.) Ők tudnak segíteni, mondták, ha én is adok valamit. Mit kérnek, kérdeztem. Hát nem hajas babát, válaszolták ingerülten, hanem hogy adjak jelentéseket a társaimról. Erre nem vállalkoztam. Legnagyobb megkönnyebbülésemre, másnap a tárgyaláson az ügyész szólította fel ügyvédemet, hogy kérje szabadlábra helyezésemet. Négy vádlottat félrevezetőnek bélyegeztek, akik életfogytiglant, ill. 10, 5, és 4 év börtönt kaptak, a többi tizenhárom

„megtévesztetre” azonban csak enyhe ítéleteket szabtak ki, és szabadlábba helyezték őket. Velem szemben pedig megszüntették az eljárást.

Hogy mindez nem volt véletlen, azt csak itt Hollandiában tudtam meg. Aggódó szüleim, akik 1956-ban Hollandiába menekültek, kapcsolatba kerültek a Nijmegeni Katolikus Egyetem nemzetközi jog professzorával, a ferences Pater Dydimus Beaufortal, aki a felsőház tagja is volt, és Hollandiát az ENSZ általános közgyűlésein képviselte. Csendes diplomáciával elérte a magyar ENSZ képviselőnél, hogy a második Mindszenty pernek készülő kirakatperben a legtöbb esetben viszonylag könnyű büntetéseket kaptunk amit ennek a szerencsés közbenjárásnak köszönhetünk.

A Markó utcai börtönben együtt voltam a harcokban részt vett corvinistákkal, a Csepeli Munkástanács, a Keresztény Front, a Nemzetőrség vezetőségének tagjaival és egyszerű forradalmi vagy nemzeti bizottsági vagy keresztény párti tagokkal is. Rajtuk keresztül ismertem meg belülről a forradalom sokféle arcát és lefolyását. Igen gazdag élettapasztalatot gyűjthettem össze ezen a pár hónapos „rácsos akadémián”. Kiszabadulásom után felkerestem börtöntársaim hozzátartozóit, többek között azokat a katonatiszteket is, akik Mindszentyt szabadították ki és őrizték, valamint a mi ÁEH-s akciónkat is biztosították. Mély nyomot hagyott bennem Tóth József százados csalódott kijelentése: „Mi kiálltunk az egyház mellett, de a püspöki kar most körlevélben támogatja az államot, amely erőlteti a parasztokat, hogy birtokukat adják be a közösbe, pedig az egyház – tudtommal – védi a magántulajdont. Nagyon kiábrándító, hogy megalkusznak.” Az ilyen élmények miatt döntöttem úgy, hogyha az erőszak és túlerő miatt már nem bölcs dolog aktívan ellenállni, akkor legalább hallgatok, és passzívan tiltakozom. Ezen álláspontom mellett húsz évig tartó lavírozásom során mindvégig kitartottam.

Nehéz évek: 1958-1963

Kiszabadulásom után békés úton igyekeztem helytállni. A Kádár-diktatúra az ismert kollaboráns békepapi rendszer támogatásához a papnövendékek együttműködését is meg akarta szerezni. 1958 májusában az ún. „békegyűlésre” passzív résztvevőként még elmentünk volna, de három társunktól aktivitást is kívántak, amit ők megtagadtak. Megtorlásként ki akarták őket zárni a szemináriumból. Amikor ezt az ebédlőben vacsora után kihirdették, felálltam és azt mondtam, hogy én sem érzem magam kevésbé hibásnak mint ők, s ha nekik menniük kell, akkor én is bejelentem távozásomat. Erre felzúdult az egész ebédlő, odajöttek hozzám, Szabi ne menj vagy pedig mi is megyünk, mondták. Ezután az egyes évfolyamok tiltakoztak a rektornál, aki végül is visszavonta a büntetéseket és három társunk maradhatott.

A Központi Szeminárium kápolnája

Persze az ÁEH és a békepapság ebbe nem nyugodtak bele. 1959. január végén újabb békegyűlést tartottak, amire a legtöbben már el sem mentek. Erre tizennégy ún. „hangadót” távolítottak el. A többiek tiltakoztak ez ellen, és tiltakozásukat a fenyegetések ellenére sem voltak hajlandók visszavonni. Erre 62 teológust tettek ki az utcára. A szeminárium szinte teljesen kiürült. Itt újból szerencsém volt, mert egy héttel a békegyűlés előtt vidékre helyeztek káplánnak és megúsztam az eltávolítást. A kirúgottak továbbképzését és titkos felszentelését Tabódy István szervezte meg, akit ezért 1961-ben 12 évi börtönre ítélték.¹ Az egyik oktató, Hrotkó Géza osztálytársam, pesti lakásomban lakott nagyszüleimmel együtt, onnan vitték el és ítélték 3 évre. Minderről tudtam, de már nem vettem benne részt, csak vészjeleket továbbítottam időnként kirúgott osztálytársaimnak.

Túlélésem történetében ebben az időszakban különböző szálak kapcsolódtak össze. Miközben én egy nógrádi faluban voltam káplán, a BM figyeltette pesti lakásomat, ahol a kirúgott központista osztálytársam is lakott, és aki a titkos teológiai képzés egyik vezetője volt. A megfigyelési jelentéshez meglepő módon egy kézírásos melléklet van csatolva: „Kapcsolatai: Sas-örs” címmel. E mellékletben pedig azoknak a középiskolai osztálytársaimnak a nevei olvashatók, akikkel az 50-es évek elejétől illegális ifjúsági csoportmunkában, cserkészletben vettem részt. Az egyik csoport neve Sas örs volt. A jelentésben név szerint felsorolt társaim Báldi Tamás, Ginter Károly, Kádár Ágoston, Alföldy Géza ennek szintén tagjai voltak (ÁBTL 3.1.5.-O-11522/4). De hogyan jutott a BM arra a gondolatra, hogy a Vigh Szabolcs lakásában folyó illegális teológusképzést összefüggésbe hozza azzal az illegális Pilis nevű cserkészcsapattal, melyet az ötvenes évek elején Ördögh János volt piarista hittanár szervezett meg? A választ Pomogáts Béla piarista diáktársam 1959. május 6-án tett tanúvallomásában találtam meg. Ebben elmondta, hogy Ördögh második csoportját Vigh Szabolcs vezette, tagjai pedig Alföldy Géza, Báldi Tamás, Ginter Károly stb. voltak (ÁBTL „Árulók” c. dosszié 3.1.5.-O-10847).

Tomka Ferenc (*Halálra szántak mégis élünk, 176. o.*) és Mészáros István (...*Kimaradt tananyag... II., 180. o.*) egyaránt beszámolnak arról, hogy a BM „Fekete Hollók” fedőnevű akciója során 1960. novembere és 1961. februárja között ezer lakásban tartott házkutatást, és nyolcszáz személyt vett őrizetbe, hogy az összes illegális egyházi csoportot felszámolják. Az akció előkészítése során, 1960. március 31-én Pomogáts Bélától egy újabb huszonegy oldalnyi kézzel írt önvallomást csikartak ki, mely a „Fekete Hollók” c. csoportdossziében található meg. Pomogáts ebben két oldal terjedelemben részletesen ismertette az Ördögh által vezetett csoportmunka szervezetét, az ott folyó hittanoktatást és világnézeti képzést. Azt is leírta, hogy értesülései alapján Alföldy Géza, Báldi Tamás, Ginter Károly és Vigh Szabolcs továbbra is kapcsolatban és barátságban vannak egymással (ÁBTL 3.1.5.-O-11802/2). Megjegyzem, hogy ekkor már nem kiskorú középiskolás diákok voltunk, hanem mindannyian végzett diplomások. Érthető tehát, hogy a Nógrád Megyei Rendőr Főkapitányság Politikai Osztálya mindezek alapján 1960. novemberében figyelő dossziét nyitott rólam (ÁBTL V 142296).

Az említett országos „nagy begyűjtést” egyenlőre megúsztam, de jött helyette más. 1961. tavaszán az endrefalvai plébánián falbontás közben találtak egy rozsdás világháborús orosz géppisztolyt, ún. „davaj-gitárt”. Kiszállt a rendőrség, kihallgattak. Tudtam a pesti házkutatásokról, meg több központista társam letartóztatásáról. Gondoltam, hogy a géppisztoly most jó ürügy lesz arra, hogy engem is elvigyenek fegyverrejtegetés miatt. A BM tervezte is, hogy 1961. július 14-én 13 órakor ki fognak hallgatni „beszervezés és megismerés

¹ Ld. Székely Tibor: A nagy kirúgás. Ötven éve történt, in: Egyházfórum 2009/1. 28-30. old. II. rész: A Központi Szeminárium benépesítése az Állambiztonsági Szolgálatok jelentései tükrében, in: Egyházfórum 2009/2. 31-34. old. III. rész: Kispapok a csonka szemináriumban és a szétszórásban az Állambiztonsági Szolgálatok jelentései tükrében, in: Egyházfórum 2009/2, 23-28. old. (A szerk.)

céljából”, de erre nem került sor, mert Szeifert J. rendőr őrnagy saját szignójával kihúzta a nevemet a kihallgatandók listájáról (ÁBTL 3.1.5.-O-11522/3). Így aztán nem hallgattak ki sem a régi Pilis-ügyek, sem a Tabódy-féle titkos papképzés miatt. Gondolom azért, mert az illegális Pilis-cserkészlet Pomogáts első vallomása és Ördögh János kihallgatása után már 1959-ben leállt. A Tabódy-ügyben pedig nem vettem részt aktívan, csak a lakásomat használták.

Miért nem mentem szüleimmel 1956-ban Hollandiába, hiszen apám többször bejött a szemináriumba és próbált erre rábeszélni? Akkor úgy éreztem, hogy mint jövőendő papnak most éppen Magyarországon van a helyem, ahol az embereknek nehéz a sorsuk. Hiszen ma is vannak diplomás fiatalok, akik önként vállalkoznak arra, hogy például orvosokként fejlődő országokba menjenek, és hivatásukat ott igen nehéz, sokszor veszélyes körülmények között gyakorolják. Mint „szürke kiséger” szolidáris akartam maradni bajtársaimmal, forradalmi harcostársaimmal. Bízom abban, mint akkoriban sokan mások, hogy békés úton sikerül majd lassacskán valamit megvalósítani a forradalom célkitűzéseiből.

Konzolidáció és enyhülés az 1963-as amnesztia után

Elhatároztam, hogy az akkori törvényes keretek között próbálok a lehető legtöbbet elérni, de nem működök együtt a békepapokkal és beszervezni sem hagyom magam. Tudtam, a BM továbbra is állandóan szemmel tart. Tabajdi-Ungváry állapítják meg, hogy a BM 1968-ban kb. 5500-5700 személyről szóló figyelő dossziét tartott nyilván. Ezek 90-92%-a passzív személyekből állt, akik múltjuk miatt kerültek a listára, de már nem voltak aktívan rendszerellenesek. A megfigyelték között 427 volt az egyházi személy, közülük pedig 113-an éltek Budapesten (i.m. 180-181. o.) Azt is elmondják, hogy a kb. 5500 beépített ügynökből 380, ill. 1977-ben már 421 az egyházi reakció elhárítására volt ráállítva (i.m. 191. és 286. o.).

Az 1963-as amnesztia után már sokan kaptak útlevelet, hogy 56-ban disszidált rokonaikat meglátogathassák. Az én útlevélkérelmemet minden indoklás nélkül újból és újból elutasították. 1964. október elején behívtak az útlevélosztályra. A „beszélgetés” négy óra hosszát tartott és a lényege az volt, hogy a nyomozó tudna nekem segíteni, ha én is segítek neki. Ezt a második szervezési kísérletet is kerek pereg elutasítottam. Önbizalmat adott az a tapasztalat, amikor a bírósági tárgyalás előtti napon a nyomozók négy évvel fenyegettek, másnap mégis szabadlábra helyeztek. Saját bőrömmön tapasztaltam meg, hogy még a kisujjamat sem szabad odaadni. Mondanom sem kell, hogy fellebbezésemet újból elutasították, vagyis nem kaptam útlevelet.

1964. október 27-én „Tóth Péter” fedőnevű hálózati ügynök utasítást kapott, hogy igyekezzen adatokat szerezni Vigh Szabolcs tokodi káplán tevékenységéről, jelenlegi magatartásáról és Budapesten lévő kapcsolatairól (ÁBTL 3.1.2.-M-37113). Egy év elteltével a Komárom Megyei Rendőr Főkapitányság megállapította ugyan, hogy „ellenőrzését hálózati úton és körzeti megbízotton keresztül végeztük. Magatartása ellen politikai szempontból jelenlegi tartózkodási helyén kifogás nem merült fel”. Ennek ellenére „Figyelő dossziéban történő ellenőrzését továbbra is szükségesnek tartom” (ÁBTL V 142296). Útlevelet azonban 1965-ben, és a következő években sem kaptam.

Apám különböző összekötései révén újból és újból közbenjárókat keresett, hogy az ún. enyhülés jegyében nekem is adjanak útlevelet. A készségesen segítők próbálkozásai azonban éveken keresztül eredménytelennek bizonyultak. Zágon József prelátus 1965-ben például a következő választ írta Rómából: „Kedves Doktor Úr! Sajnálattal olvastam, hogy kedves fia fellebbezését is elutasították. Július folyamán itt járt egy esztergomi pap, aki azt a bizalmas információt hozta az apostoli adminisztrátortól (Schwarz-Eggenhoffer Artúr), hogy ne tegyek több lépést ebben az ügyben, mert a helyzet reménytelen”.

Kónig bíboros

1968-ban virágnyelven végül azt az ötletet adtam apámnak, hogy bécsi útja alkalmával keresse fel Kónig bíborost, aki rendszeresen tárgyal a magyar kormánnyal. Kónig fogadta apámat, aki garantálta neki, hogy nem fogok disszidálni. Kónig Cserháti püspököt, a püspöki kar titkárát, s egyben a Magyarok Világszövetsége Elnökségének tagját kereste meg. Cserháti 1968. tavaszán négy fellebbezésem után újból és újból jelezte, hogy most már meg fogom kapni az útlevelet, de közbenjárása eredménytelen maradt, fellebbezéseimet rendre elutasították. Ezután április végén apám egy nagyon keményhangú levelet írt annak a bécsi ismerősének, akinek Kónig bíboros diákkori évfolyamtársa volt. Apám levelében ostorozta „azt a propagandát, mely az enyhülés látszatával csalogatja nyugatról a turistákat, de igazi arca a kulisszák mögött nem változik. A magyar megbízott az ENSZ Emberi Jogok Bizottságában jogegyenlőséget követel mindenki számára Afrikától Európáig, de fiam még 12 év után sem látogathatja meg külföldön élő családját”. Ismerőse eljuttatta apám levelét a bécsi magyar sajtóattaséhoz. Ezután megkaptam az útlevelet.

Hollandiai látogatásom után ígéretemhez hűen visszatértem Magyarországra abban a reményben, hogy most már megtört a jég, hiszen bebizonyítottam, hogy nem akarok Nyugaton maradni. Csalódtam. Két év múlva újból elutasították kérvényemet azzal az indoklással, hogy „kiutazásom közérdeket sért”. 1971-ben ugyan kiengedtek húgom esküvőjére, de 1972-ben öt évre újra eltiltottak minden külföldi utazástól. Több szinten fellebbeztem, végül egy magas rangú rendőrtiszt hivatott be. Meghallgatott, és az volt a válasza, hogy most már más idők járnak, és oda fog hatni, hogy megkapjam az útlevelet. 1973. tavaszán feljött a pozsonyi úti lakásomra, letette az útlevelet az asztalra, és azt mondta, hogy egy kis személyes kérése volna még. Ha visszajöttem, akkor neki személyesen számoljak majd be hollandiai benyomásaimról. Ezt azzal hátrítottam el, hogy ő sokkal többet tudhat meg a sajtóból és hírügynökségi jelentésekből, mint én egy utazáson. Erre meglepődött, de otthagyta az útlevelet.

Új stratégia

Hollandiából újból visszatértem Magyarországra. Miért is? Azért, mert a magyar egyház megújításán akartam dolgozni a II. Vatikáni zsinat szellemében. Ez a célkitűzés lelkesített. Úgy gondoltam, hogy most már bebizonyítottam, hogy nem vagyok ellenség, és szentül hittem, hogy lehetőségem lesz egy „harmadik útra”. De újra tévedtem!

Tabajdi-Ungváry rámutatnak arra, hogy a 70-es évektől kezdve a BM új stratégiát vezetett be. Mellőzte az olyan kirakatpereket, amelyben az egyházi reakció a volt gróffal és

katonatiszttal fog össze a nép ellen. Ehelyett a BM az ÁEH-n keresztül adott utasításokat a konzervatív és félénk egyházi vezetőknek, hogy saját belső intézkedéseikkel ők valósítsák meg a BM céljait (Tabajdi-Ungváry i.m. 285-86., 301. és 319. o.). Két személyes tapasztalatomat osztom meg az olvasóval, hogy lássa, hogyan akadályozta a kommunista párt, ill. a BM-ÁEH vonal az egyház belső megújítását.

1. A családtervezés és születésszabályozás erkölcsi megítélése

1968-ban a „Humanae vitae” kezdetű pápai enciklika kifejezetten megtiltott mindenféle mesterséges fogamzásgátlást. Lelkipásztori tapasztalatból tudtam, hogy ez a rendelkezés az egyházhű és lelkiismeretes katolikusok mindennapi életében igen nagy teher és sok belső konfliktus forrása. Ennek felismerése késztetett arra, hogy doktori értekezésemet erről a problémáról írjam. Disszertációm kiindulópontja Karl Rahner neves zsinati teológus gondolata volt: „Az ember egy változó világban él. A világ változása visszahat az emberre és ő maga is megváltozik. Feladata pedig az, hogy a változásokat felismerve ezek következményeit beépítse egyéni és társadalmi életébe. Más szóval, hogy erkölcsi eszméit és normáit a változásoknak megfelelően fejlessze tovább.” (Rahner: Theologisches Wörterbuch 126. o.).

A Központi Szeminárium könyvtára

Disszertációm lényegét a Vigília egy 1972-es számában „*A családtervezés lelkiismereti válsága*” címmel tettem sokak számára elérhetővé. Mondanivalóm lényege az volt, hogy nem az eszközök megválasztása, hanem a szeretet gondozása és megőrzése a legfontosabb feladat. A szeretet kölcsönös ápolása, mind lelkileg, mind érzelmileg és testileg magasabb érték, mint a pápai előírás követése. A megtermékenyítést döntően a szeretet minősíti erkölcsileg is, melyhez a megválasztott módszer csupán eszköz és nem fordítva.

1973-ban egy papi továbbképző összejövetelem kifejttem: az is a lelkipásztor feladata, hogy szempontokat adjon a házastársaknak szeretetük fenntartására és ápolására, aminek érdekében személyes helyzetükben tudatosan, jó lelkiismerettel, félelem és bűntudat nélkül mellőzhetik a pápai előírás betartását. Ezt azután 1974-ben a Teológia folyóiratban megjelent cikkemben (*A családtervezés a gyóntatási gyakorlatban*) részletesen is megmagyaráztam. Ennek megjelenése után Lékai László püspök rendre utasított, és felszólított, hogy vizsgáljam felül nézeteimet. Levelemre azonban nem válaszolt, és személyes meghallgatáson sem

fogadott, pedig ebben az időszakban az ilyen közérdekű kérdésben már lehetőség volt a dialógusra.

Kósa Erzsébet szociológus a Világosság nevű materialista világnézeti folyóiratban a Vigiliában megjelent cikkemre reagálva például a következőket írta: „...tudom, hogy Vigh Szabolcs cikkében kifejtett álláspont ma még korántsem egyértelműen elfogadott a katolikus egyházon belül...Hogy ennél a felfogásnál továbbmenni, és következetesebb álláspontot elfoglalni a katolikus egyház mai dogmatikai álláspontjának keretei között aligha lehet....Vigh Szabolcs alapján azt az álláspontot képviseli, hogy ha a konkrét helyzetben két lényeges érték csak egymás rovására érvényesíthető a cselekvésben, ilyenkor a fontosabbat kell választani....én magam is anya vagyok – nem mindegy nekem, hogyan vélekedik a családtervezés kérdéseiben a katolikus egyház... ..Ezért örülök a cikkíró álláspontjának, mert hozzájárulhat belső görcsbe merevedett gátlások csökkentéséhez és egyenrangúbbá váló nőtípus kialakításához“ (Világosság, 1972. 407-408. o.). A konzervatív egyházi vezetés sajnos ellenezte a valódi dialógust, ezzel a belső megújítást. Így a vizet a BM malmára hajtotta, amely az ilyen, egyházon belüli „lefejezéseket” örömmel vette tudomásul.

A következő hónapok eseményei a leírt tapasztalatot erősítették:

- 1973. szeptember 12-én a budapesti érseki helynök felkérésére a Hittudományi Akadémia dísztermében a budapesti papságnak előadást tartottam a hollandiai katolikus egyház helyzetéről. A terem zsúfolásig tele volt, nagy volt az érdeklődés. Az előadásról „Fekete Mihály” fedőnevű ügynök már október elején részletes beszámolót juttatott el a Budapesti Rendőr Főkapitányságon Haraszti őrnagynak (ÁBTL 3.1.2-M-36243).
- Ugyancsak 1973-ban holland közvetítéssel lehetőségem nyílt arra, hogy ösztöndíjjal részt vegyek a washingtoni George Town egyetem etikai intézetében egy nemzetközi kutató csoport munkájában, amely a születésszabályozással és a demográfiával összefüggő erkölcsi problémákat tanulmányozta. Október 19-én engedélyt kértem, hogy erre a kutató munkára kiutazhassak. Kisberk püspök elutasító válasza igen hamar, tíz nap után megérkezett.
- Közben Haraszti őrnagy október 23-án újabb megbízatást adott „Fekete” ügynöknek, hogy készítsen jellemzést Vigh Szabolcs káplánról és baráti köréről (ÁBTL 3.1.2.-M-36243).
- *Szabó Csaba-Soós Viktor Attila Világosság (2006)* című munkájukban szakszerűen mutatják be, hogy a BM egy szigorúan titkos megbízottat épített be a Magyar Külügyminisztériumba, akinek az volt a feladata, hogy „felderítse” azokat, akik ösztöndíjas teológusként többek között Hollandiába vagy Belgiumba készülnek kiutazni, hogy alkalmasak-e „hírszerzői” feladatok ellátására (lásd 32-33., 98.,105.,108. és 114. o.).

A mozaikkockák alapján összeáll a kép: 1973 tavaszán az útlevelem átadásakor nem vállaltam, hogy a rendőrtisztnek személyes beszámolót tartsak hollandiai tapasztalataimról, ezért a BM az ÁEH-n keresztül Kisberk püspöknek megtiltotta, hogy a kért külföldi tanulmányutamat engedélyezze.

Nem lepődtem meg, amikor az 1966. és 1976. közé eső időszakból 28 rólam szóló jelentést kaptam kézhez az ÁBTL-ből.

2. Hitoktatás a vasárnapi diákmisék alkalmával

A 60-as években az iskolai hitoktatás Budapesten gyakorlatilag megszűnt. Az 1971-es hollandiai tartózkodásom alatt szerzett tapasztalatok hatására 6-8 káplántársammal együtt egy munkacsoportot hoztam létre abból a célból, hogy a hitoktatást a vasárnapi diákmise keretébe helyezzük át. Két okunk is volt erre. (1) 1971. őszén Mindszenty bíboros elhagyta Magyarországot és ennek alapján bizonyos egyházpoltikai enyhülést feltételeztünk. (2) Megjelentek bizonyos belső egyházi rendelkezések a vasárnapi istentiszteletek szertartására vonatkozóan. Ezek szerint azt a vasárnapi misét, amelyen a gyerekek jelentősebb számban

vesznek részt, úgy lehetett már végezni, hogy az a gyerekek pszichológiai adottságainak és a pedagógiai követelményeknek megfeleljen.

Munkacsoportunk felosztotta a hitoktatás anyagát négy iskolaévre és annak megfelelő számú vasárnapra. Minden vasárnapra más és más dolgozta ki a prédikációt és választotta ki a témához illő bibliai részt, valamint állította össze a témával szervesen összefüggő igeliturgiát. Az elkészített anyagot közösen átbeszéltük, majd legépelve szétszöttük. Ez a munkamegosztás nemcsak időmegtakarítást jelentett, hanem minőségi javulást is hozott. Új kezdeményezésünket és munkamódszerünket részletesen ismertettük egy a Teológia folyóiratban 1974-ben megjelent cikkünkben, valamint a budapesti papságnak tartott ismertető előadásban. A lelkes fogadtatás hatására a püspöki karhoz fordultunk, hogy támogassa a négy éves anyag kiadatását, azaz közkinccsé tételét. Kérésünket eleinte érdeklődéssel fogadták, de egy idő után elfektették, és végül nem merték elvállalni.

A BM-nek ebben az esetben is sikerült egy az adott kereteken belüli és kizárólag belső egyházi megújulást célzó kezdeményezés elterjesztését megghiúsítani, amely pedig nem lépte túl az állam és egyház közötti megegyezések kereteit. Az állami felügyeletet bizonyítja, hogy 1971-74 között tíz ügynöki jelentés foglalkozik a diákmisékkel kapcsolatos tevékenységgel. Sőt még 1978-ban is készült egy jelentés, pedig akkor már két éve Hollandiában éltem. Egy bizonyos „Pákozdi János” fedőnevű titkos megbízott jelentette: „Hajnal Róbert és Vigh Szabolcs hosszú éveken át dolgozott a 3-10 éves gyerekek vallásos nevelésének, oktatásának kérdéseiben. ...egy elméletileg nagyon megalapozott és gyakorlatban sok részletében kipróbált módszert dolgoztak ki, amelynek irányelvei korszerűnek, vonzóknak mondhatók. A pap-gyermek kapcsolata ebben a rendszerben megváltozott. Új a gyerek igényeihez alkalmazkodó formákat kerestek. ...az elkészült anyagot nemcsak a magyar püspöki karnak küldték el, hanem Rómába is. Nagy elégtétel volt számukra, hogy munkájuk egy részét hivatalos vatikáni anyagban is viszontláthatták. Itthon sajnos még ma sem kaptak lehetőséget a bizonyításra. Vigh Szabolcs Hollandiában telepedett le, egyházi engedéllyel megnősült. Valószínű, hogy ott szabad kezet kap a munkában, hiszen a holland egyházi vezetés eddig is példamutatóan járt el az egyházi munka megújításában, korszerűsítésében“ (ÁBTL 3.1.2-M-37857/3). Az említett anyagot, amit kivándorlásomkor engedéllyel vittem magammal, valóban én küldtem el Szabó Ferenc jezsuita szerzetesnek Rómába, segítségét kérve a kiadatás előmozdítására.

1979-ben még egy három oldalas levelet írtam Lékai bíborosnak, de erre sem érkezett érdemi válasz. Ma már nem csodálkozom ezen, mert tudom, hogy a sokat hangoztatott egyház és állam közötti jó viszony azt is jelentette, hogy frissen kreált bíborosként neki már 1976. őszén véghez kellett vinnie a BM-ÁEH által előírt újabb egyházellenes megszorításokat. Ez persze nem zárta ki, hogy VI. Pál pápa 1977. júniusában személyes audiencián is fogadja Kádár Jánost. A megfigyeléseket azonban folytatták, az én dossziémat a BM például csak 1987. júliusában (fiam születési évében) zárta le véglegesen (ÁBTL V-142296).

Mégis emigráció?

A II. Vatikáni zsinat után a magyar egyház megújítását olyan feladatnak tartottam, amiért a nehézségek ellenére is nagyon szívesen és odaadóan dolgoztam. Bár 1968-75 között négyszer jártam Nyugaton, a magyarországi egyház megújulását fontosnak tartottam, ezért mindig visszatértem. Lassan azonban tudomásul kellett vennem, hogy erőim végéhez értem. A BM-ÁEH vonal a konzervatív egyházi vezetőséggel karöltve minden kezdeményezésemet megghiúsította. Az állam és az egyházi vezetőség malomkövei között öröklődve egyedül maradtam. Feletteseim cserbenhagytak. A BM taktikája győzött (Ld. Tabajdi-Ungváry i.m. 170.o.). A harmadik úton, amelynek kiépítésével újból és újból próbálkoztam, mindig „megfűrtak”. Betelt a pohár: pontot kívántam tenni papi pályafutásomra és megragadtam a

lehetőséget, hogy áttelepüljek Hollandiába. Szerencsés körülmény volt ehhez, hogy a magyar állam 1975-ben aláírta azt az emberi jogokról szóló Helsinki egyezményt, amely családegyesítés alapján lehetővé tette, hogy kivándoroljak szüleimhez Hollandiába. 1976. februárjában utaztam el. Lékai érseket hamarosan kinevezték bíborossá, neki már 1976. őszi – a BM-ÁEH hűséges vazallusaként – 120 aktív lelképásztorral szemben kellett büntető rendszabályokat alkalmaznia. Ezt nekem sikerült megúsznom, de egyik legjobb barátom, Pauka László káplán, aki tőlem a diákmise-csoport vezetését átvette, ennek a hajszának következtében lett „úgymond” öngyilkos 1977. elején.

Befejezés

Ennyi az én húsz éves „szürke” lavírozásom története a magyar kommunista diktatúrában. Most pedig élvezem a szabadságot és elfogadom a szabadsággal együtt járó terheket is.

Végül köszönetet szeretnék mondani mindazoknak a sorstársaknak, akik lavírozásomban segítő kezet nyújtottak, akikkel bizalmasan meg tudtam beszélni az önmagukban talán kis, de nekem égetően fontos problémákat. Van közöttük nagybácsi, orvos, megbízható kolléga, régi jó barát, osztálytárs, később külföldről visszalátogató szülő, testvér és jó érzésű világi munkatárs vidéken és Pesten egyaránt. Nekik is köszönhettem, hogy nem örlődtem fel az említett malomkövek között. Az ideálisan megálmodott harmadik út építése közben, a viharzó tengeren sem tudtak víz alá nyomni, hanem sikerült végül is egészségesen partot érnem és testben-lélekben újjászületnem.

VIGH, Szabolcs²

ÉLETRAJZ - CURRICULUM

Budapesten született (1934), és a Budapesti RK. Hittudományi Akadémián doktorált 1971-ben a születésszabályozás témájáról. Pappászentelése (1958) után 18 évig lelképásztorként működött, valamint ismeretterjesztő cikkeket publikált a születésszabályozás témájáról magyarországi katolikus folyóiratokban. 1974-ben püspöki bíráló ellenére következetesen kitartott a születésszabályozás erkölcsi megítéléséről kifejtett álláspontja mellett. Ennek következtében döntötte el, hogy véglegesen Hollandiába emigrál (1976). Itt felmentést kért a papi rend alól és megnősült, fia 22 éves. Először a tilburgi egyetemen folytatott kutatást a családtervezés módszereinek erkölcsi megítéléséről a fejlődő országokban, majd a teológiai fakultás könyvtárában végezett dokumentációs munkát. Nyugdíjazása óta egy holland SOS telefonszolgálatnak önkéntes munkatársa.

Was born in Budapest (1934). Was awarded a doctor degree at the Roman Catholic Theological Academy, Budapest in 1971 for a dissertation written in the topic of birth-control. After his ordination (1958) he served as pastor for 18 years. Next to that he wrote popularizing articles on birth-control in Hungarian catholic periodicals. In 1974 he was criticized by bishops for his views on birth-control, nevertheless, he maintained his ethical standpoint in this issue. Due to this he decided in 1976 to immigrate to the Netherlands. Here he was acquitted from his priestly duties and got married, his son is 22 years old. First he did research at the University of Tilburg about the ethical aspects of family planning in the developing countries, later he performed documentation work in the library of the Faculty of Theology. Since his retirement he is working as volunteer for a 'spiritual first-aid' Dutch phone service.

² Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutató Intézete 2006-2007-ben életinterjút készített velem az Oral History Archiv számára. Az interjú szerkesztett változata honlapjukon található meg (www.rev.hu) MAGÁNTÖRTÉNELEM címszó alatt.

ÖSSZEFOGLALÁS -SUMMARY

Harmadik út „hitvallók és ügynökök” között Egy „szürke egér” lavírozása a kommunista diktatúrában

Vigh Szabolcs kispap, pap, teológus 20 évig tartó túlélése a Kádár-korszakbeli Magyarországon,. Párhuzam saját emlékei és a titkos belügyi dokumentumok között.

1956-ban kiveszi részét a forradalomból. Letartóztatják, bíróság elé kerül, de nyugati közbenjárásra nem ítélik el. Alkalmazkodik a törvényes keretekhez, de nem lesz kollaboráns 'békepap'. Állandóan figyelik, de nem tartóztatják le. A konszolidáció (1963) ellenére sem utazhat Hollandiába menekült szüleihez. Többszörösen próbálják ügynöknek beszervezni, de ezt mindig megtagadja. Végül csak König bécsi bíborors közbenjárására kap útlevelet (1968).

Visszatérve Magyarországra a születésszabályozásra és a hitoktatásra vonatkozó egyházi gyakorlat megújításán dolgozik. Ledoktorál és népszerűsítő cikkeket ír ezekről a témákról. Mindezt a BM és az ÁEH nyomására egyházi előjárói állandóan akadályozzák, majd leállítják. Feletteseitől cserben hagyva nem akar tovább egyedül két malomkö között örlődni. Ezért Hollandiába emigrál (1976), ahol mint laikus folytatja tovább életét a szabad világban.

The third way between ‘confessors’ and ‘secret agents’

Dilemmas of a ‘grey mouse’ (common citizen)
during the Hungarian communist dictatorship

The article describes the survival of Szabolcs Vigh, successively seminarian, priest and theologian, during 20 years of the Kadar regime in Hungary. In the article Vigh compares his personal memories with the official records of the secret police.

Vigh participated in the revolution of 1956. He was arrested and brought to trial in the people’s tribunal. Quiet intervention from the West prevented him from being sentenced to imprisonment. He then had no choice but to accept the laws and rules of the Kadar regime but he refused to become a member of the collaborating ‘peace priest’ movement. He was shadowed constantly but not arrested again. In spite of the ‘liberalisation’ of the regime in 1963 he was not allowed to visit his parents who had gone to live as refugees in the Netherlands. Repeated attempts were made to blackmail him into becoming a secret agent. He always refused. In 1968, at last, after intervention by the cardinal of Vienna, Franz König, he was given a passport.

After visiting his parents in Holland he chose to return to Hungary where he concentrated on questions of renewing the application of catholic prescriptions as to birth control and catechism. He took his doctoral degree and wrote several popular articles on these subjects. Under pressure of the BM (secret police) and the ÁEH (communist state secretariat) all these initiatives were continuously hindered and finally even stopped by his church superiors.

Abandoned by his superiors he did not want to be crushed any longer by both state and church. Therefore he emigrated to the Netherlands in 1976, where after becoming a layman, he continued his life in a free world.

EgyházfóruM

Keresztény Közéleti-Kulturális Folyóirat

XXIV. (X. ÚJ) ÉVFOLYAM – 2009/3

ELŐSZÓ

Wildmann János: Számunk elé [>> Teljes cikk >>](#)
[Szóljon hozzá! >>>](#)

SÚLYPONT: A VÁLSÁG

Reinhold Knoll: **Ahogy a kapitalizmust tanuljuk - avagy mi marad egy kereskedői talentumból...** [>>>](#)
[Szóljon hozzá! >>>](#)

Erdős Zoltán: **A kapitalista gazdaság vallási és etikai vonatkozásai** [>>>](#)
[Szóljon hozzá! >>>](#)

Paul M. Zulehner: **Ne féljete! Már ég!** [>> Teljes cikk >>](#)
[Szóljon hozzá! >>>](#)

TEOLÓGIA

Szirtes András: **Ancilla theologiae - Bultmann és Heidegger II.** [>>>](#)
[Szóljon hozzá! >>>](#)

EGYHÁZ ÉS TÁRSADALOM

Vigh Szabolcs: **Családtervezés és egyházi normák** [>> Teljes cikk >>](#)
[Szóljon hozzá! >>>](#)

IN MEMORIAM

Székelly Tibor: **Ötven éve történt III. Kispapok a csonka szemináriumban és a szétszórásban** [>>>](#)
[Szóljon hozzá! >>>](#)

VALLÁSOK

A keresztény-zsidó párbeszédéről [>>>](#)
[Szóljon hozzá! >>>](#)

Családtervezés és egyházi normák

XVI. Benedek pápa közelmúltban tett afrikai utazása során újból elítélte a fogamzásgátló óvszerek alkalmazását az AIDS elleni harcban. Nem újdonság, mert tavaly háromszor, legutóbb karácsonyi beszédében jelentette ki, hogy a mesterséges fogamzásgátlás (pirula, óvszer, pesszárium) egyetlen módja sincs engedélyezve. Annak ellenére, hogy az elmúlt nyáron 50 haladó katolikus csoport nyílt levélben kérte a pápától a fogamzásgátlás tilalmának feloldását.

Hans Küng (81) neves haladószellemű svájci teológus ez év február 25-én a Le Monde-nak adott interjújában arra hívja fel a figyelmet, hogy a pápa a holocaustot tagadó Williamson püspök és néhány száz az egyházból kizárt társának visszavétele helyett inkább azoknak a százmillióknak a helyzetén könnyíthetett volna, akiknek a fogamzásgátlás egyházi tilalma tartósan komoly problémát okoz.

Figyelmemet most az európai-magyar helyzetre összpontosítom, ami alapvetően más, mint az afrikai. Magyarországon 1956-tól kezdve 20 éven keresztül katolikus papként működtem és volt alkalmam közelről megismerni a hívek problémáit a családtervezéssel és fogamzásgátlással kapcsolatban. Doktori értekezésemmel és akkori cikkeimmal (1970-74) igyekeztem a lelkiismereti válsággal küszködők segítségére lenni. Magyarország népét az előregedés fenyegeti. A születések száma hosszú évek óta kevesebb, mint a temetéseké (2008-ban 35.000-el). A mai helyzeten Tárkányi Ákos demográfus szerint egy családbarát politikán kívül a több gyermek vállalását értékelő erkölcsi hozzáállás is segíthetne.

A hivatalos egyházi álláspont következtében a gyerekszerető és lelkiismeretes hívők közül sokan még ma is két malomkő között őrlődnek. Aki tiltott módon gyakorolja a fogamzásgátlást az halálos bünt követ el. Ha ezután elmegy gyónni, akkor azt is megfogadja, hogy a jövőben nem fog tiltottan védekezni. Ha viszont ezt mégis megteszi, akkor nem gondolhatja józan ésszel, hogy csupán „gyengeségből” esett bűnbe. Erre a lelki vívódásra nem válasz, hogy Isten nagylelkű és megbocsájt, ha nem bírjuk betartani az egyház parancsát. Aki ugyanis újra és újra tudatosan tiltott fogamzásgátló eszközt használ, az nem ígérhette meg komolyan Istennek, hogy ezt nem fogja tenni. Esetleg arra vállalkozik, hogy állandóan attól retteget, mikor esik újból bűnbe, vagy teherbe. Az ilyen lelki őrlődés könnyen vezethet neurózishoz vagy belső meghasonláshoz.

Az egyházi tanítás történelmi beágyazódása

A fajfenntartás ösztöne az embernél nincs úgy programozva, mint az állatoknál. A nemileg érett férfi és nő szinte mindig képes a termékenységre. Az emberiség történetében hosszú évezredekig keresztül a korlátlan nemzés egyben a fennmaradás biztosítása végett történt, mert a megszületett gyerekek fele sem érte meg 15. életévét. A járványok, természeti katasztrófák és törzsi háborúk okozta magas halálozást pedig csak a legerősebbek és legéletrevalóbbak élték túl. A férfiaknak nem ritkán félelmüket legyőzve kellett megküzdeni riválisukkal a nőért, majd pedig az ellenséggel a családi tűzhely védelmében. A nőknek pedig az anyasággal járó veszélyeken kellett túltenni magukat mikor gyereket fogantak, hiszen naponta szembesültek a szülő anyák illetve újszülöttek halálával. A kereszténység mindehhez jó másfél évezreden keresztül erkölcsi normáival adott támogatást, és így biztosította a szexuális rend fenntartását. A vallás tiltásai, erkölcsi előírásai megkivánták a házastársaktól, hogy tartsanak ki egymás mellett („holtomiglan, holtodiglan”), akkor is, ha a nehézségek

miatt már nem lenne kedvük hozzá, mert ez garantálta az életképes utódok felnevelését. A sok szülés létkérdés volt, nem luxus.

A 19. század találmányai, ipari és gazdasági forradalma oly mértékben javította meg az életkörülményeket, hogy a korai elhalálozás rohamosan csökkent. A fennmaradás biztosítása megoldódott, a túlnépesedés viszont problémává vált. A világ lakossága 200 év alatt egymilliárdról hatmilliárdra növekedett. Ha ez így megy tovább, akkor 2050-ben már az lesz a kérdés, hogy a kb.10 milliárd lakosból hányan fognak éhen halni, illetve AIDS-ben szenvedni. A katolikus egyház ugyanakkor mint a változatlan erkölcsi rend hagyományos őrzője a fogamzásgátlásra vonatkozó erkölcsi előírásaiban nem tartott lépést a soha nem tapasztalt rohamos változásokkal.

Magyarországon Trianon után a társadalom posztfeudális maradt. A nemzeti fájdalmat és felszított sovinizmust egy végzetes háború, majd a szovjet mintájú diktatúra követte. Mindezek hatására a közfelfogásban a hierarchikus alkalmazkodás felfelé és az elvárás lefelé mind a mai napig fennáll. A nehéz időkben az egyház bár reményt fenntartó támasz volt, ugyanakkor egy meg nem változtatható szexuális értékrendet hirdetett. Az átlagos hívő pedig úgy gondolta, hogy az egyház van közel Istenhez, tehát ő tudja a legjobban, hogy mi jó.

A '89-es fordulat után a szekularizált demokráciában kiderült, hogy az egyháznak a társadalom fennmaradását célzó évszázados szexuális normái nem adnak választ az egyének mindennapos problémáira. A modern ipari társadalomban a technológiai fejlődés oly mértékben befolyásolta az emberek életét, hogy ma már nem elegendő csupán hősies helytállásra, önmérsékletre és áldozatvállalásra buzdítani egy úgymond erkölcstelen, liberális és ateista világgal szemben.

Tomka Miklós vallásszociológus felmérése szerint 2008-ban a magyar összlakosság több, mint fele szívesen venné, ha az egyház a családtervezés ügyében újra véleményt nyilvánítana. Az egyház felelős vezetői azonban hallgatnak vagy mellébeszélnek. Erre mutat rá Somfai Béla jezsuita professzor, amikor elmondja, hogy örül annak, hogy a püspöki kar körlevele a házasságról nem foglalkozott a fogamzásgátlással, mert a hivatalos egyházi tanítást ma sem lehet megvédeni abban a formában, ahogyan azt a tanítóhivatal hirdeti. A magyar püspöki kar a házasságról és családról szóló körlevelében (1999) támogatja ugyan a 2-3 gyermekes családmodellt, de az egyházi tanítás betartása más eredményre vezetne.

Az egyházi tanítás mai ellentmondásai

A pápa és a püspökök látszólag igen humánus nézetet hirdetnek. Hangsúlyozzák a teljes emberi, vagyis lelki, érzelmi és testi kibontakozás fontosságát a szexuális kapcsolatban. A pápa fennköltén mondja, hogy a házasság fenntartás nélkül ajándékként nyújtsák magukat egymásnak. A mi európai kultúránkban nem az AIDS terjedésének fékezése a fő kérdés, hanem az, hogy mit tegyenek azok a szülők, akik már 2-3 gyereket vállaltak, vagy azok, akiknél ez sem lehetséges? A mindennapok valóságától igen távol áll a pápa akkor, amikor minden egyes nemi aktus termékenységre való nyitottságát hirdeti, de még sohasem élte át, vagy vette számításba a nemi kapcsolat testi, érzelmi és lelki kölcsönhatásait, melyek a megtermékenyülés lehetősége nélkül is kihatnak a teljes személyiségre. Figyelmen kívül hagyja azt a lelki többletet is, amelyben azok a gyerekek részesülhetnek, akiknek szülei örömteli szexuális összhangban élnek, nem is beszélve arról a pozitív hatásról, amelyet az ilyen családok az egész társadalomnak nyújtanak. Míg a gyermekáldásban nem részesülhető pároknál az egyház kiemeli, hogy ők is pozitív szerepet tölthetnek be a társadalomban, addig mintha elvitatná ezt azoktól, akik indokolt esetben a megtermékenyülés további lehetőségét mesterségesen kizárják.

A pápai előírás szerint az Isten által elgondolt „természetben” a nemi kapcsolatnak elválaszthatatlan része a megtermékenyítés lehetősége. Az embernek van ugyan joga ezt leleményes számításal vagy önmegettartóztatással kikerülni, de nincs joga mesterségesen megakadályozni. Elgondolkozottató, hogy a „természet” befolyásolására hivatkozva miért ítéli el a pápa a fogamzástgátló tablettát, a szívatültetést viszont nem?

A biblia szerint a „szaporodjatok, sokasodjatok és hajtátok uralmatok alá földet” feladatot kaptuk az Istentől. Az állatoktól eltérően az embernél éppen az „természetes”, hogy fajfenntartásának irányítását is saját kezébe tudja venni miután leleményességével („uralom”) legyőzte a vad természet fenyegető veszélyeit. Az emberiség fennmaradása most egyre inkább a minőségstől és nem a mennyiségstől függ.

Közismert, hogy az időszakos megtartóztatás az ún. naptármódszerrel mennyire megbízhatatlan. Újabban az ún. Billings-modszert propagálják, amely hőmérőzéssel és egyéb női genitális változások pontos megfigyelésével és feljegyzésével állapítja meg a terméketlen napokat. Viszont maga a Természetes Családtervezők Munkaközössége állítja, hogy ez a módszer csak testileg és lelkileg kiegyensúlyozott életvitel és összehangoltság mellett megbízható. Már stressz, rosszullét, de utazás, gyógyszerek stb. is zavaróan befolyásolják a megbízhatóságot.

A kereszténység Jézustól kezdve – aki a zsidó ószövetséget idézi: „a férfi ezért elhagyja apját és anyját, feleségéhez csatlakozik és kettő testben egy lesz“ – a „testiségén” belül mindig a szeretet központi jelentőségét hirdette. A nemi szeretetkapcsolatnak azonban szerves része az érzéki élvezet, az érzelmi és a lelki kiteljesedés. A gnosztikusok viszont az érzéki élvezetet önmagában rossznak tekintették, amit csak a termékenységre való nyitottság tehet jóvá. Ez a gnosztikus befolyás még ma is jelen van az egyházban. Erre mutat Szenes Márta pszichológus felmérése, aki vallásos főiskolások és egyetemisták intimitását kutatva figyelt fel arra, hogy interjú alanyai úgy nyilatkoztak a szexről, mint ami „mocskos dolog”, az érzéki örömeök pedig bűnös megvetendő cselekedetek. A vallásos emberek mintha kevésbé lennének képesek arra, hogy a szexualitást önátadó szeretetük kifejezéseként értelmezzék még akkor is, ha meggátolják a fogamzást. Vajon nem kellene-e végre megtisztítani a gnosztikus eretnecség maradványaitól az egyház tanítását?

Vigh Szabolcs³

³ A szerző (74) katolikus pap, aki 1976-ban Hollandiába emigrált, majd megnősült. Teológiai szakirodalom-kutatással, majd könyvtári dokumentációval foglalkozott. Itt közölt írása egy Budapesten 2008 novemberében rendezett konferencián elhangzott előadás rövidített változata. A teljes szöveg megtalálható: www.feelosseg.atw.hu.